

بهبود روش واریسی مدل با استفاده از تعبیر مجرد

پویا پرتو

دکتر مجید علیزاده و دکتر مجتبی محتهدی

دانشکده ریاضی، آمار و علوم کامپیوتر
دانشگاه تهران

شهریور ۱۴۰۲

پیشگفتار

- درستی‌یابی برنامه‌ها:

بررسی ویژگی S در مورد برنامه‌ی P .

قضیه رایس

برای هر ویژگی غیربديهی S ، الگوریتمی برای بررسی این ویژگی در مورد همه‌ی برنامه‌ها وجود ندارد.

- روش‌های پویا

- روش‌های ایستا

- روش‌های صوری: استفاده از نظریه‌های مختلف در منطق ریاضی
- روش واریسی مدل: استفاده از منطق‌های وجهی مختلف در کنار مدل کردن برنامه با کمک معناشناسی منطق
- روش‌های استنتاجی: استفاده از نظریه نوع یا منطق تفکیک (منطق هور) و اثبات‌یارها (مانند Isabelle, Coq و ...)
- استفاده از نظریه تعبیر مجرد: تخمین زدن **درست** معناشناسی برنامه‌های کامپیوتری

- روش‌های صوری: استفاده از نظریه‌های مختلف در منطق ریاضی
- روش واریسی مدل: استفاده از منطق‌های وجهی مختلف در کنار مدل کردن برنامه با کمک معناشناسی منطق
- روش‌های استنتاجی: استفاده از نظریه نوع یا منطق تفکیک (منطق هور) و اثبات‌یارها (مانند Isabelle, Coq و ...)
- استفاده از نظریه تعبیر مجرد: تخمین زدن **درست** معناشناسی برنامه‌های کامپیوتری

- روش‌های صوری: استفاده از نظریه‌های مختلف در منطق ریاضی
- روش واریسی مدل: استفاده از منطق‌های وجهی مختلف در کنار مدل کردن برنامه با کمک معناشناسی منطق
- روش‌های استنتاجی: استفاده از نظریه نوع یا منطق تفکیک (منطق هور) و اثبات‌یارها (مانند Isabelle, Coq و ...)
- استفاده از نظریه تعبیر مجرد: تخمین زدن **درست** معناشناسی برنامه‌های کامپیوتری

- روش‌های صوری: استفاده از نظریه‌های مختلف در منطق ریاضی
- روش واریسی مدل: استفاده از منطق‌های وجهی مختلف در کنار مدل کردن برنامه با کمک معناشناسی منطق
- روش‌های استنتاجی: استفاده از نظریه نوع یا منطق تفکیک (منطق هور) و اثبات‌یارها (مانند Isabelle, Coq و ...)
- استفاده از نظریه تعبیر مجرد: تخمین زدن **درست** معناشناسی برنامه‌های کامپیوتری

- بیان دوباره روش واریسی مدل در قالب نظریه تعبیر مجرد با استفاده از عبارات منظم به جای منطق‌های وجهی
- فایده: وارد کردن ابزارهای نظریه تعبیر مجرد به واریسی مدل و آشنا بودن برنامه نویسان با عبارات منظم
- روش واریسی مدل در سه صورت جدید بیان می‌شود.

- بیان دوباره روش واریسی مدل در قالب نظریه تعبیر مجرد با استفاده از عبارات منظم به جای منطق‌های وجهی
- فایده: وارد کردن ابزارهای نظریه تعبیر مجرد به واریسی مدل و آشنا بودن برنامه نویسان با عبارات منظم
- روش واریسی مدل در سه صورت جدید بیان می‌شود.

- بیان دوباره روش واریسی مدل در قالب نظریه تعبیر مجرد با استفاده از عبارات منظم به جای منطق‌های وجهی
- فایده: وارد کردن ابزارهای نظریه تعبیر مجرد به واریسی مدل و آشنا بودن برنامه نویسان با عبارات منظم
- روش واریسی مدل در سه صورت جدید بیان می‌شود.

مفاهيم اوليه

نحو

$$\phi \in \Phi \Leftrightarrow \phi ::= \pi \mid \phi \vee \phi \mid \neg \phi \mid \bigcirc \phi \mid \phi \mathcal{U} \phi \quad (\pi \in \Pi)$$

معناشناسی

$$M, i \models \pi \text{ iff } \pi \in M(i),$$

$$M, i \models \neg \phi \text{ iff } M, i \not\models \phi,$$

$$M, i \models \phi \vee \psi \text{ iff } M, i \models \phi \text{ or } M, i \models \psi,$$

$$M, i \models \bigcirc \phi \text{ iff } M, i+1 \models \phi,$$

$$M, i \models \phi \mathcal{U} \psi \text{ iff } \exists k \geq i \in \mathbb{N}_0 : \forall i \leq j < k : M, j \models \phi \text{ and } M, k \models \psi.$$

نحو

$$\phi \in \Phi \Leftrightarrow \phi ::= \pi \mid \phi \vee \phi \mid \neg \phi \mid \bigcirc \phi \mid \phi \mathcal{U} \phi \quad (\pi \in \Pi)$$

معناشناسی

$$M, i \models \pi \text{ iff } \pi \in M(i),$$

$$M, i \models \neg \phi \text{ iff } M, i \not\models \phi,$$

$$M, i \models \phi \vee \psi \text{ iff } M, i \models \phi \text{ or } M, i \models \psi,$$

$$M, i \models \bigcirc \phi \text{ iff } M, i+1 \models \phi,$$

$$M, i \models \phi \mathcal{U} \psi \text{ iff } \exists k \geq i \in \mathbb{N}_0 : \forall i \leq j < k : M, j \models \phi \text{ and } M, k \models \psi.$$

اتصال گالوا

اگر $\langle \mathbf{A}, \leq \rangle$ و $\langle \mathbf{C}, \subseteq \rangle$ دو ترتیب جزئی (دامنه) باشند، به دو تابع $\alpha : \mathbf{C} \rightarrow \mathbf{A}$ و $\gamma : \mathbf{A} \rightarrow \mathbf{C}$ یک اتصال گالوا می‌گوییم و با $\langle \mathbf{A}, \leq \rangle \xrightarrow{\alpha}_{\gamma} \langle \mathbf{C}, \subseteq \rangle$ آن را نمایش می‌دهیم، اگر و تنها اگر شرط زیر در مورد آن برقرار باشد:

$$\forall c \in \mathbf{C} (\forall a \in \mathbf{a}(c \subseteq \gamma(a) \leftrightarrow \alpha(a) \leq c))$$

تقریب درست

اگر α یک تقریب از C به A باشد و γ یک تابع از C به A باشد، می‌گوییم α یک تقریب درست است، اگر و تنها اگر:

$$\forall c \in C (c \subseteq \gamma(\alpha(c)))$$

قضیه

اگر $\langle A, \leq \rangle, \langle C, \subseteq \rangle$ دو مشبکه‌ی کامل باشند، از یک تابع تقریب یا یک تابع عینی سازی می‌توان یک اتصال گالوا ساخت.

قضیه

از ترکیب دو اتصال گالوا می‌توان یک اتصال گالوای جدید ساخت.

$$\begin{aligned}
 & x, y, \dots \in \mathbb{X}, \\
 & A \in \mathbb{A} ::= 1 \mid x \mid A_1 - A_2 \\
 & B \in \mathbb{B} ::= A_1 < A_2 \mid B_1 \text{ nand } B_2 \\
 & E \in \mathbb{E} ::= A \mid B \\
 & S \in \mathbb{S} ::= \\
 & \quad x \doteq A; \\
 & \quad \mid ; \\
 & \quad \mid \text{ if } (B) S \mid \text{ if } (B) S \text{ else } S \\
 & \quad \mid \text{ while } (B) S \mid \text{ break;} \\
 & \quad \mid \{SI\} \\
 & SI \in \mathbb{SI} ::= SI \ S \mid \epsilon \\
 & P \in \mathbb{P} ::= SI
 \end{aligned}$$

محیط

به ازای مجموعه مقادیر \mathbb{V} و مجموعه متغیرها \mathbb{X} تابع $\rho : \mathbb{X} \rightarrow \mathbb{V}$ را یک محیط می‌گوییم. مجموعه‌ی همه‌ی محیط‌ها را با $\mathbb{E}\mathbb{V}$ نمایش می‌دهیم.

وضعیت

به ازای مجموعه مقادیر (وضعیت): به هر زوج مرتب متشکل از یک برچسب l و یک محیط ρ یک وضعیت $\langle l, \rho \rangle$ می‌گوییم. مجموعه‌ی همه‌ی وضعیت‌ها را با \mathbb{S} نشان می‌دهیم.

رد پیشوندی

به یک دنباله از وضعیت‌ها (با امکان تهی بودن) یک رد پیشوندی می‌گوییم.

محیط

به ازای مجموعه مقادیر \mathbb{V} و مجموعه متغیرها \mathbb{X} تابع $\rho : \mathbb{X} \rightarrow \mathbb{V}$ را یک محیط می‌گوییم. مجموعه‌ی همه‌ی محیط‌ها را با $\mathbb{E}\mathbb{V}$ نمایش می‌دهیم.

وضعیت

به ازای مجموعه مقادیر (وضعیت): به هر زوج مرتب متشکل از یک برچسب l و یک محیط ρ یک وضعیت $\langle l, \rho \rangle$ می‌گوییم. مجموعه‌ی همه‌ی وضعیت‌ها را با \mathbb{S} نشان می‌دهیم.

رد پیشوندی

به یک دنباله از وضعیت‌ها (با امکان تهی بودن) یک رد پیشوندی می‌گوییم.

محیط

به ازای مجموعه مقادیر \mathbb{V} و مجموعه متغیرها \mathbb{X} تابع $\rho : \mathbb{X} \rightarrow \mathbb{V}$ را یک محیط می‌گوییم. مجموعه‌ی همه‌ی محیط‌ها را با $\mathbb{E}\mathbb{V}$ نمایش می‌دهیم.

وضعیت

به ازای مجموعه مقادیر (وضعیت): به هر زوج مرتب متشکل از یک برچسب l و یک محیط ρ یک وضعیت $\langle l, \rho \rangle$ می‌گوییم. مجموعه‌ی همه‌ی وضعیت‌ها را با \mathbb{S} نشان می‌دهیم.

رد پیشوندی

به یک دنباله از وضعیت‌ها (با امکان تهی بودن) یک رد پیشوندی می‌گوییم.

معنای برنامه‌ها - تابع \mathcal{S}^* (دستور مقداردهی)

◀ $S = x \doteq A; :$

$$\mathcal{S}^*[S] = \{\langle at[S], \rho \rangle \mid \rho \in \mathbb{E}\mathbb{V}\} \cup$$

$$\{\langle at[S], \rho \rangle \langle aft[S], \rho[x \leftarrow \mathcal{A}[A]\rho] \rangle \mid \rho \in \mathbb{E}\mathbb{V}\}$$

معنای برنامه‌ها - تابع \mathcal{S}^* (دستور حلقه)

◀ $S = \text{while } (B) S_b :$

$$\mathcal{S}^*[S] = \text{Ifp}^{\subseteq} \mathcal{F}[S],$$

$$\mathcal{F}[S]X = \{ \langle \text{at}[S], \rho \rangle \mid \rho \in \mathbb{E}\mathbb{V} \} \cup$$

$$\{ \pi_2 \langle l, \rho \rangle \langle \text{aft}[S], \rho \rangle \mid \pi_2 \langle l, \rho \rangle \in X \wedge \mathcal{B}[B]\rho = \text{False} \wedge l = \text{at}[S] \} \cup$$

$$\{ \pi_2 \langle l, \rho \rangle \langle \text{at}[S_b], \rho \rangle \pi_3 \mid \pi_2 \langle l, \rho \rangle \in X \wedge \mathcal{B}[B]\rho = \text{True} \wedge$$

$$\langle \text{at}[S_b], \rho \rangle \pi_3 \in \mathcal{S}[S_b] \wedge l = \text{at}[S] \}$$

صوری سازی جدید برای روش واریسی مدل

نحو عبارات منظم

مجموعه‌ی \mathbb{R} توسط گرامر زیر ساخته می‌شود.

$$\begin{aligned}
 R ::= & \quad \varepsilon \\
 & \mid L : B \\
 & \mid R_1 R_2 \text{ (or } R_1 \bullet R_2) \\
 & \mid R_1 \mid R_2 \text{ (or } R_1 + R_2) \\
 & \mid R_1^* \\
 & \mid R_1^+ \\
 & \mid (R_1)
 \end{aligned}$$

معناشناسی عبارات منظم

$$\blacktriangleleft S^r \llbracket L : B \rrbracket = \{ \langle \underline{\rho}, \langle l, \rho \rangle \rangle \mid l \in L \wedge \mathcal{B} \llbracket B \rrbracket_{\underline{\rho}, \rho} \}$$

صورت جدید مسئله‌ی واریسی مدل

واریسی مدل

اگر $P \in \mathbb{P}, R \in \mathbb{R}^+, \underline{\rho} \in \underline{\mathbb{E}\mathbb{V}}$ آنگاه:

$$P, \underline{\rho} \models R \Leftrightarrow (\{\underline{\rho}\} \times \mathcal{S}^*[\![P]\!]) \subseteq \text{prefix}(\mathcal{S}'[\![R \bullet (? : T)^*\!]\!])$$

وارسی مدل منظم

- ساختار عبارات منظم به صورت اضافه می‌شود.

واریسی گر رد پیشوندی- تابع \mathcal{M}^t

$$\blacktriangleleft \mathcal{M}^t\langle \underline{\rho}, \varepsilon \rangle \pi = \langle T, \varepsilon \rangle$$

$$\blacktriangleleft \mathcal{M}^t\langle \underline{\rho}, R \rangle \epsilon = \langle T, R \rangle$$

$$\blacktriangleleft \mathcal{M}^t\langle \underline{\rho}, R \rangle \pi = \langle \langle \underline{\rho}, \langle l_1, \rho_1 \rangle \rangle \in \mathcal{S}'[L : B] ? \mathcal{M}^t\langle \underline{\rho}, R' \rangle \pi' : \langle F, R \rangle \rangle$$

where $\pi = \langle l_1, \rho_1 \rangle \pi'$ and $\langle L : B, R' \rangle = \text{fstnxt}(R)$

واریسی مدل منظم محدود به \mathbb{R}^\dagger -تابع \mathcal{M}^\dagger

$$\mathcal{M}^\dagger\langle \underline{\rho}, R \rangle \Pi = \{ \langle \pi, R' \rangle \mid \pi \in \Pi \wedge \mathcal{M}^t\langle \underline{\rho}, R \rangle \pi = \langle T, R' \rangle \}$$

واریسی مدل منظم- تابع \mathcal{M}

$$\mathcal{M}\langle \underline{\rho}, R \rangle \Pi = \bigcup_{i=1}^n \{ \langle \underline{\rho}, \pi \rangle \mid \exists R' \in \mathbb{R} : \langle \pi, R' \rangle \in \mathcal{M}^\dagger \langle \underline{\rho}, R_i \rangle \Pi \}$$

where $\text{dnf}(R) = R_1 + R_2 + \dots + R_n$

واریسی مدل منظم

اگر ویژگی $R \in \mathbb{R}$ در محیط اولیه‌ی $\underline{\rho}$ برای برنامه‌ی P برقرار باشد، می‌نویسیم

$$P, \underline{\rho} \models_r R$$

و برقرار بودن این رابطه با شرط زیر تعریف می‌شود:

$$P, \underline{\rho} \models_r R \iff \{\underline{\rho}\} \times \mathcal{S}^*[P] \subseteq \mathcal{M}(\underline{\rho}, R) \mathcal{S}^*[P]$$

قضیه درستی و تمامیت

اگر P یک برنامه، R یک عبارت منظم و ρ یک محیط اولیه باشند، آنگاه داریم:

$$P, \rho \models_r R \iff P, \rho \models R$$

وارسی مدل ساختارمند

- ساختار برنامه‌ها به صورت اضافه می‌شود.

واریسی مدل ساختارمند- تابع $\hat{\mathcal{M}}$ (دستور مقداردهی)

برای $S = x \doteq A$ و $R \in \mathbb{R}^\dagger \cap \mathbb{R}^+$ داریم $(\text{where fstnxt}(R) = \langle L : B, R' \rangle)$

$$\blacktriangleleft \hat{\mathcal{M}}^\dagger(\underline{\rho}, R) \llbracket S \rrbracket =$$

$$\{ \langle \langle at \llbracket S \rrbracket, \rho \rangle, R' \rangle \mid \langle \underline{\rho}, \langle at \llbracket S \rrbracket, \rho \rangle \rangle \in \mathcal{S}' \llbracket L : B \rrbracket \}$$

$$\cup \{ \langle \langle at \llbracket S \rrbracket, \rho \rangle \langle aft \llbracket S \rrbracket, \rho[x \leftarrow \mathcal{A} \llbracket A \rrbracket \rho] \rangle, \epsilon \rangle \mid R' \in \mathbb{R}_\epsilon \wedge \langle \underline{\rho}, \langle at \llbracket S \rrbracket, \rho \rangle \rangle \in \mathcal{S}' \llbracket L : B \rrbracket \}$$

$$\cup \{ \langle \langle at \llbracket S \rrbracket, \rho \rangle \langle aft \llbracket S \rrbracket, \rho[x \leftarrow \llbracket A \rrbracket \rho] \rangle, R'' \rangle \mid R' \notin \mathbb{R}_\epsilon \wedge$$

$$\langle \underline{\rho}, \langle at \llbracket S \rrbracket, \rho \rangle \rangle \in \mathcal{S}' \llbracket L : B \rrbracket \wedge \langle L' : B', R'' \rangle = \text{fstnxt}(R') \wedge$$

$$\langle \underline{\rho}, \langle aft \llbracket S \rrbracket, \rho[x \leftarrow \mathcal{A} \llbracket A \rrbracket \rho] \rangle \rangle \in \mathcal{S}' \llbracket L' : B' \rrbracket \}$$

واریسی مدل ساختارمند

اگر ویژگی $R \in \mathbb{R}$ در محیط اولیه‌ی $\underline{\rho}$ برای برنامه‌ی P برقرار باشد، می‌نویسیم

$$P, \underline{\rho} \models_s R$$

و برقرار بودن این رابطه با شرط زیر تعریف می‌شود:

$$P, \underline{\rho} \models_s R \iff \{\underline{\rho}\} \times \mathcal{S}^*[[P]] \subseteq \hat{\mathcal{M}}\langle \underline{\rho}, R \rangle \mathcal{S}^*[[P]]$$

قضیه درستی و تمامیت

اگر P یک برنامه، R یک عبارت منظم و ρ یک محیط اولیه باشند، آنگاه داریم:

$$P, \rho \models_s R \iff P, \rho \models_r R$$

به این شکل که ثابت می‌شود:

$$\hat{\mathcal{M}}\langle \rho, R \rangle \llbracket P \rrbracket = \mathcal{M}\langle \rho, R \rangle \llbracket P \rrbracket$$

قضیه درستی و تمامیت

اگر P یک برنامه، R یک عبارت منظم و $\underline{\rho}$ یک محیط اولیه باشند، آنگاه داریم:

$$P, \underline{\rho} \models_s R \iff P, \underline{\rho} \models_r R$$

به این شکل که ثابت می‌شود:

$$\hat{\mathcal{M}}\langle \underline{\rho}, R \rangle \llbracket P \rrbracket = \mathcal{M}\langle \underline{\rho}, R \rangle \llbracket P \rrbracket$$

جمع بندی و ادامه‌ی راه

توقف پذیری

برنامه‌ی P را به همراه محیط اولیه ρ توقف پذیر می‌گوییم، اگر و تنها اگر وجود داشته باشد $\pi \in \mathcal{S}^*[P]$ ، که $(\rho$ محیط متناظر با محیط اولیه‌ی ρ است):

$$\pi = \langle at[P], \rho \rangle \pi'$$

و اینکه $\langle aft[P], \rho' \rangle$ در π حضور داشته باشد. در این صورت می‌نویسیم $P, \rho \downarrow$.

قضیه

برای برنامه‌ی P و محیط اولیه‌ی ρ داریم $P, \rho \downarrow$ ، اگر و تنها اگر ρ محیط متناظر با محیط اولیه‌ی ρ باشد و

$$\forall \pi \in \mathfrak{G}^{+\infty} : \langle at[P], \rho \rangle \pi \in \mathcal{S}^*[P] \rightarrow \langle at[P], \rho \rangle \pi \in \mathfrak{G}^+$$

• داریم:

$$P, \underline{\rho} \models \varepsilon$$

$$\Leftrightarrow$$

$$(\{\underline{\rho}\} \times \mathcal{S}^*[[P]]) \subseteq \text{prefix}(\mathcal{S}^r[[\varepsilon \bullet (? : T)^*]]) = \text{prefix}(\mathcal{S}^r[[(? : T)^*]])$$

- پس اگر الگوریتمی برای تشخیص $P, \underline{\rho} \models \varepsilon$ داشته باشیم، مسئله‌ی توقف حل می‌شود.
- پس پیاده‌سازی این روش غیر ممکن است.
- دو صورت دیگر هم قابل پیاده‌سازی نیستند!

- پس اگر الگوریتمی برای تشخیص $P, \rho \models \varepsilon$ داشته باشیم، مسئله‌ی توقف حل می‌شود.
- پس پیاده‌سازی این روش غیر ممکن است.
- دو صورت دیگر هم قابل پیاده‌سازی نیستند!

- پس اگر الگوریتمی برای تشخیص $P, \underline{\rho} \models \varepsilon$ داشته باشیم، مسئله‌ی توقف حل می‌شود.
- پس پیاده‌سازی این روش غیر ممکن است.
- دو صورت دیگر هم قابل پیاده‌سازی نیستند!

- واریسی مدل در صورت جدیدی بیان شد.
- قابل پیاده‌سازی نیست.
- متناهی در نظر گرفتن وضعیت‌ها
- حذف دو عملگر $*$ و $+$ از عبارات منظم

- واریسی مدل در صورت جدیدی بیان شد.
- قابل پیاده‌سازی نیست.
- متناهی در نظر گرفتن وضعیت‌ها
- حذف دو عملگر * و + از عبارات منظم

- واریسی مدل در صورت جدیدی بیان شد.
- قابل پیاده‌سازی نیست.
- متناهی در نظر گرفتن وضعیت‌ها
- حذف دو عملگر * و + از عبارات منظم

- واریسی مدل در صورت جدیدی بیان شد.
- قابل پیاده‌سازی نیست.
- متناهی در نظر گرفتن وضعیت‌ها
- حذف دو عملگر * و + از عبارات منظم

پایان